

HCS D

**Human capital and social
development.**

2025 – volume 16, issue 4

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali.

2025 – 16-jild, 4-son

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETI**

**Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali
Journal Human capital and social development
Журнал Человеческий капитал и социальное развитие
Jurnali**

15-jild, 4-son (avgust) 2025.

Jurnal 2021-yilda tashkil topgan.

Davriyligi: har ikki oyda

Davriy nashirning rasmiy nomi: “Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish”-“Human capital and social development”-“Человеческий капитал и социальное развитие”
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 19.05.2021 sanada berilgan №1179 guvohnomasi bilan ro‘yhatdan o‘tgan.

Jurnal: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2023-yil 30-noyabrdagi 342/3-son qarori bilan tasdiqlangan Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) Ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yhatiga kiritilgan.

Jurnal asoschilari: Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Inson resurslari va mahalla tarqiqiyotini boshqarish instituti.

Nashr etuvchi: SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi.

Xalqaro indeksi: ISSN 3030-3672

Tahririyat telefoni: +998 (94) 283 56 78, +998 (90) 502 13 03

Pochta manzili: 140104, Samarqand shahar., Universitet xiyoboni, 4

Web-sayt: www.hcsd.samdu.uz.

E-mail: muhridinrabbimov@gmail.com

«INSON KAPITALI VA IJTIMOYIY RIVOJLANISH»

«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»

«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»

JURNALI

Bosh muharrir: t.f.d., prof. Xalmuradov Rustam Ibragimovich

Bosh muharrir o‘rinbosari: i.f.d., prof. Arabov Nurali Uralovich

Kotib: PhD, dots. Nasimov Ikrom Xusanovich

Texnik muharrir: assistent., Rabbimov Muxriddin Musoqul o‘g‘li

TAHRIRIYAT KENGASHI

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. Abdurahmonov Qalandar Xodjayivech

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. G‘ulomov Saidaxror Saidaxmedovich

DSc, professor Daler Mirpochoyev (Iqtisodiyot va savdo instituti, Tojikiston)

PhD, professor Arindam Banik (Xalqaro menejment instituti, Hindiston)

PhD, professor Jiye Li (Sian Jiatong universiteti, Xitoy Xalq Respublikasi)

PhD, professor Bayong Van Li (Yongnam universiteti, Janubiy Koreya)

PhD, professor Vonyong Li (Yongnam universiteti, Janubiy Koreya)

PhD, professor Yan Patterson (Kvinslend universiteti, Avstraliya)

PhD, dots. Djurakulov Shoxrux Davronovich (SamDU)

i.f.n., dots. Yuldashev Shamsiddin Qiyomiddinovich (SamDU)

i.f.n., dots. Nizamov Axtam Numonovich (SamDU)

i.f.n., dots. Bozorov Berdimurod Ulug‘murodovich (SamDU)

i.f.n., dots. Boboqulov Bahromqul Mamatkulovich (SamDU)

i.f.n., dots. Usmonova Dilafruz Karshiyevna (SamDU)

i.f.n., dots. Alibekova Saodat Lapasovna (SamDU)

PhD, dots. Ulug‘murodova Nodira Berdimuradovna (SamDU)

PhD, dots. Sharifov Shuhrat Saidahmadovich (SamDU)

PhD, dots. Bakayev Ziyovuddin Toshbolta o‘g‘li (SamDU)

PhD, dots. Karjavova Xurshida Abdumalikovna (SamDU)

PhD, dots. Mansurova Nargiza Shamsiddinovna (“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universiteti)

PhD, dots. Djalilov Faxriddin Azimovich (SamDU)

PhD, dots. Boltayev Burxon Sadinovich (SamDU)

PhD, dots. Maxmudova Mohinur Ravshanbekovna (SamDU)

TURISM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA MADANIY MEROS OBYEKTLARIDAN FOYDALANISH (RAQAMLASHTIRISH, VIRTUAL TURIZM VA BOSHQALAR)

X.X.Tursunov , M.O.Samiyeva

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universiteti, Samarqand, O‘zbekiston.

OPEN ACCESS
HCSD

Correspondence

Tursunov Xasan Xolmuminovich

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros
xalqaro universiteti mustaqil
tatqiqotchisi

Email: xasantursunov@gmail.com

Tel: +998 90 501 67 57

Samiyeva Muxlisa Olim qizi

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros
xalqaro universiteti Logistika yo‘nalishi
123-guruh talabasi

Email: muxlissamiyeva0@gmail.com

Tel: +998 90 898 52 06

Received: 18 July 2025

Revised: 26 July 2025

Accepted: 11 August 2025

Published: 30 August 2025

Funding source for publication:
Samarkand State University.

Publisher’s Note: HCSD stays neutral
with regard to jurisdictional claims in
published maps and institutional
affiliations.

Copyright: Journal Human capital and
social development © 2 by Samarkand
State University is licensed
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Annotatsiya: Ushbu maqolada madaniy turizmni rivojlantirish bo‘yicha xorij tajribasining O‘zbekiston sharoitida amaliy qo‘llanish yo‘llari chuqur tahlil qilindi. O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanib, ayniqsa, mamlakatimizning boy madaniy-tarixiy merosi, yodgorliklari, qadimiy shaharlar va arxeologik obyektlar xalqaro turizm uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish, virtual turlar yaratish va innovatsion xizmatlarni shakllantirish orqali ularning iqtisodiy salohiyatini oshirish imkonini bermoqda.

Kalit so‘zlar: madaniy turizm, turizm siyosati, xalqaro tajriba, raqamlashtirish, virtual turizm, madaniy meros obyektlari, hududiy turizm.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЪЕКТОВ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В РАЗВИТИИ ТУРИЗМА (ЦИФРОВИЗАЦИЯ, ВИРТУАЛЬНЫЙ ТУРИЗМ И ДРУГИЕ)

Аннотация: В статье представлен глубокий анализ практического применения зарубежного опыта развития культурного туризма в условиях Узбекистана. Развитие туристической сферы в Республике Узбекистан считается одним из приоритетных направлений государственной политики, и, в частности, богатое культурно-историческое наследие, памятники, древние города и археологические памятники нашей страны создают большие возможности для международного туризма. При этом стремительное развитие современных информационно-коммуникационных технологий позволяет повысить экономический потенциал объектов культурного наследия путем их оцифровки, создания виртуальных туров и формирования инновационных услуг.

Ключевые слова: культурный туризм, туристическая политика, международный опыт, цифровизация, виртуальный туризм, объекты культурного наследия, региональный туризм.

USE OF CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM (DIGITALIZATION, VIRTUAL TOURISM AND OTHERS)

Annotation: This article provides an in-depth analysis of the practical application of foreign experience in the development of cultural tourism in the conditions of Uzbekistan. The development of the tourism sector in the Republic of Uzbekistan is considered one of the priority areas of state policy, and in particular, the rich cultural and historical heritage, monuments, ancient cities and archaeological sites of our country create great opportunities for international tourism. At the same time, the rapid development of modern information and communication technologies makes it possible to increase the economic potential of cultural heritage objects by digitizing them, creating virtual tours and forming innovative services.

Keywords: cultural tourism, tourism policy, international experience, digitization, virtual tourism, cultural heritage objects, regional tourism.

Kirish.

Bugungi globallashuv davrida madaniy meros obyektlari milliy o'zlikni saqlash bilan birga, turizmni rivojlantirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda ushbu obyektlardan samarali foydalanish, ularni raqamlashtirish va virtual turizm shaklida taqdim etish turizmning yangi bosqichiga yo'l ochmoqda. Ayniqsa, O'zbekistonning boy madaniy-tarixiy merosi – Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi shaharlar misolida raqamli turizm infratuzilmasini shakllantirish milliy iqtisodiyotda xizmatlar sektorining o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mamlakatimizning boy madaniy-tarixiy merosi, yodgorliklari, qadimiy shaharlar va arxeologik obyektlar xalqaro turizm uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish, virtual turlar yaratish va innovatsion xizmatlarni shakllantirish orqali ularning iqtisodiy salohiyatini oshirish imkonini bermoqda.

Madaniy meros obyektlarini turizm jarayoniga raqamli transformatsiya orqali integratsiyalash va shu asosda turizm xizmatlarining raqobatbardoshligini ta'minlash zarurati bilan belgilanadi. Turizm sohasini rivojlantirishda madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish mexanizmlarini raqamlashtirish, virtual turizm va innovatsion texnologiyalar asosida takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish.

Yangi O'zbekistonda turizm

sohasini yangi bosqichga olib chiqish, uni milliy iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirish jarayonida madaniy-tarixiy resurslardan samarali foydalanish metodlarini takomillashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. "Aslida, yurtimiz tarixi, madaniyati va tabiatiga asoslanib, sayyohlarni yana 2-3 karra ko'paytirish mumkin. Ayni paytda Milliy turizm yagona platformasi ishlab chiqilmoqda. Endi unga elektron viza berish, chipta olish jarayonlari ham ulanadi. Shuningdek, barcha tarixiy obidalarga kirish imkonini beradigan "yagona turistik karta" joriy qilinadi. Bu ishlarga xususiy sektorni jalb etib, biznes loyiha qilib, madaniy meros obyektlarini ijaraga berishni takomillashtirish lozim". Darhaqiqat, hududlarda jahon ahamiyatiga ega ko'plab moddiy va nomoddiy meros obyektlari mavjud bo'lib, ularni zamonaviy boshqaruv yondashuvlari asosida turizm tizimiga integratsiya qilish iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga, milliy o'zlikni asrab-avaylash va xalqaro imidjni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu vazifalarning bajarilishi, raqamli texnologiyalarni joriy etish, interaktiv muzeylar va virtual turizm loyihalarini kengaytirish, mahalliy hamjamiyatlarni faol jalb qilish, xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish hamda ekologik barqarorlik tamoyillariga asoslangan boshqaruv modellarini tatbiq etish, turizm sohasi ko'rsatkichlarini ekonometrik modelashtirish va prognozlashtirish, madaniy merosni asrash va targ'ib qilish bilan birga, hududiy turizmning raqobatbardoshligini ta'minlash va xalqaro maydonda milliy turistik jozibadorligini yanada oshirish imkoniyatlarini chuqur tahlil etish va tegishli dasturlar ishlab chiqishga asos

bo'ladigan mukammal ilmiy mavjudligini tadqiqotlarga ehtiyoj mavjudligini ko'rsatmoqda.

Adabiyotlar tahlili

Jahon tajribasida madaniy meros obyektlarini turizm raqamlashtirish bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, UNESCO (2022) hisobotida raqamli texnologiyalar madaniy merosni saqlash va ommalashtirishning eng samarali vositasi sifatida e'tirof etiladi. Richards (2018) esa "Creative Tourism" kontseptsiyasida raqamli yondashuvlar madaniy tajribani chuqurlashtirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi.

O'zbekiston olimlari ichida A. Abdujabborov (2021), M. Toshkhujaev (2024) va D. Raxmatov (2023) kabi tadqiqotchilar madaniy-tarixiy obyektlardan foydalanishda raqamli transformatsiya, elektron platformalar va virtual sayohat texnologiyalarining iqtisodiy samaradorligini o'rganganlar.

Taniqli iqtisodchi M. Porter strategik menejmentda "kamyob resurs" tushunchasini keng yoritgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, "turizm madaniy-tarixiy obyektlar ayni shu "kamyob resurs" rolini bajaradi". Chunki ularni sun'iy ravishda yaratib bo'lmaydi, haqiqiy tarixiy jarayonlar ortidan vujudga kelgan. Bu kamyoblik bozorda ustamali narx siyosatini olib borish, resursni ehtiyotkorona muhofaza qilish va doimiy tarzda qayta ishlashni taqozo etadi. Kamyob resurslar doim turizm katta qiziqish uyg'otadi, chunki ular ekzotik, qaytarib bo'lmaydigan, bir martalik taassurotlar bilan bog'liq.

Porter kuzatuvlarida belgilanishicha, bunday resurslardan foydalanish orqali hudud brendini shakllantirish, hududni raqobatbardoshligi yuqori bo'lgan turistik yo'nalishga aylantirish imkoniyati

mavjud. Shu tariqa, kamyoblik nazariyasi bahramandchilikni oshirish mexanizmlarini tahlil etish imkonini beradi. Biroq bu kamyoblikni suiiste'mol qilish imkonini ham chetlab o'tmaslik zarur, chunki turizm bozorida moddiylashtirilgan madaniy meros ko'pincha noto'g'ri yoki ortiqcha isrofgarchilik bilan iste'mol etilishi mumkin.

Raqamli portallar mamlakat turizm industriasini rivojlantirishda bugun hal qiluvchi rol o'ynamoqda va bundan keyin ham shunday bo'ladi. Raqamli texnologiyalar bu yil va kelgusi yillarda ham turizm industriasini pandemiyadan keyingi tiklanish holati sababli muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Raqamli kontent va onlayn platformalar butun dunyo bo'ylab potensial mijozlar-turistlar e'tiborini jalb qilish qobiliyatini oshirishi mumkin, ular bo'lajak sayohatlarini rejalashtirish jarayonining asosiy bosqichlarini: sayoxatni orzu qilish, rejalashtirish, bron qilish, tashrif buyurish va olgan ta'surotlari bilan baham ko'rish jarayonlarini o'z ichiga qamrab oladi. Xozirgi paytda turizm sohasi raqamli texnologiyalarni amliyotga qo'llash bo'yicha faol rivojlanmoqda. Ko'pgina zamonaviy shaharlar turistlar uchun tobora "aqlli" bo'lib bormoqda, chunki ularda chiptalar sotib olish, ekskursiyalar va turli tadbirlarni bron qilish, jamoat transportidan foydalanish, velosipedlarni ijaraga olish va boshqa ko'p narsalarni sotib olish imkonini beruvchi onlayn-raqamli xizmatlar mavjud. Aqlli turizm har bir kishi uchun ajoyib sayohat olamini ochib beradi va eng muhimi, ko'p vaqitni va mablag'ni tejashga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llashda mobil ilovalar tufayli turistning smartfoni yo'l boshchi, tarjimon va xarita vazifasini o'taydi. Turizm va madaniy meros

vazirligi Axborot texnologiyalari va kommunikasiyalarini rivojlantirish vazirligi hamda Ichki ishlar vazirliklari bilan birgalikda “E-MEHMONXONA” avtomatlashtirilgan axborot tizimi ishlab chiqildi va amaliyotga joriy qilinmoqda. Mazkur tizim ishga tushirilgach, davlat organlariga hisobot taqdim etish bilan bog‘liq qog‘ozbozlik tugatildi. Biroq, asosiy yutuq shundaki, bundan buyon mehmonxona korxonalari mehmonlarni ro‘yxatga olish jurnalini yuritishi shart emas.

Turizm klasteri mehmonxona, transport, ovqatlanish, xizmat ko‘rsatish korxonalari orqali tashrif buyuruvchi turistlarga bir lahzada bir necha turdagi xizmatlar ko‘rsata oladi. Marketing va axborot texnologiyalari esa ushbu klaster bilan yaqin hamkorlikda bo‘lib, festivallar, reklama aksiyalari, internet targ‘iboti orqali ko‘proq turistlarni jalb qiladi. Shu orqali shakllanadigan “Turizm mahsuloti” turistlarga taklif qilinadigan kompleks xizmatlar yig‘indisini anglatadi. Bunda iqtisodiy samara mehmonxona, muzey, restoran, servis shaxobchalari, suvenir do‘konlari uchun umumiy daromad oshishi sifatida namoyon bo‘ladi. Olingan foydaning bir qismi yana reinvestisiya qilinadi; ya’ni, tarixiy obyektlarni yaxshilash, qayta tiklash, yanada zamonaviy xizmatlar joriy etish uchun sarflanadi. Shu bilan klaster ichida doimiy aylanma jarayon vujudga keladi.

Yangi O‘zbekistonda turizm iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida belgilanishi natijasida hukumat tomonidan qabul qilingan qator farmon va qarorlar asosida bu sohada katta o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Natijada, xorijiy fuqarolaridan yurtimizga viza talab etilmaydigan mamlakatlar soni 9 tadan 92 taga yetkazildi, 53 ta davlat

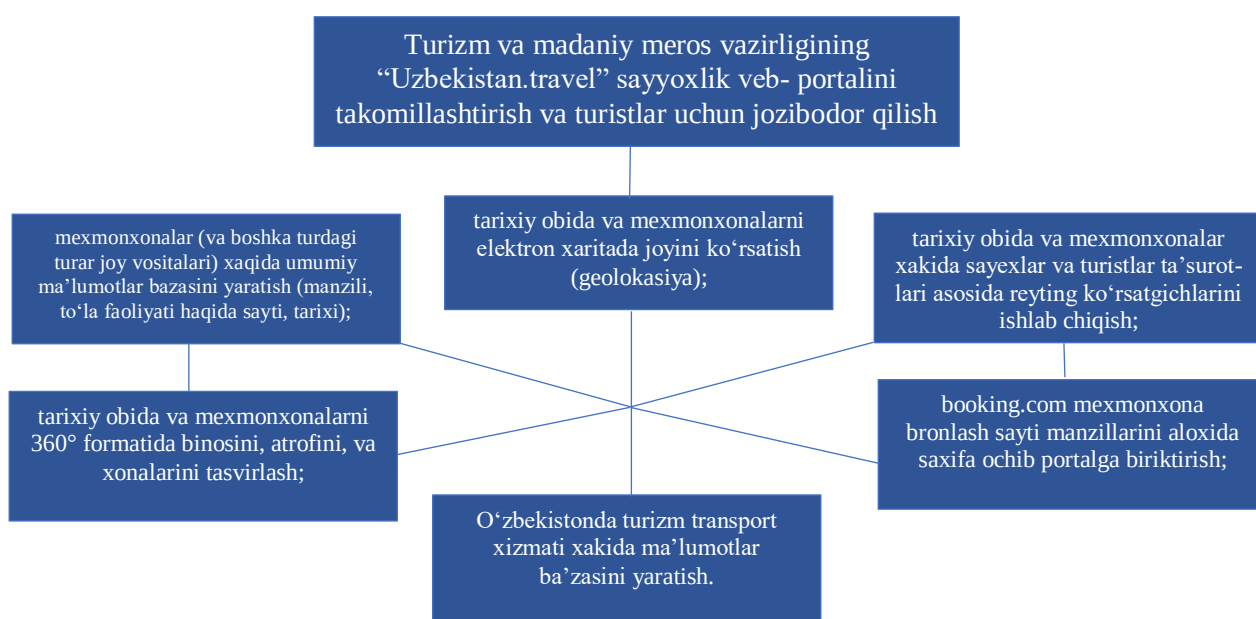
uchun “elektron viza” tizimi joriy etildi. Turizm uchun qiyin bo‘lgan joriy yilda ham sohadagi subyektlar har tomonlama qo‘llab-quvvatlanmoqda, ularga subsidiya va ssudalar ajratilmoqda. Raqamli turizm bozoridagi tadqiqotlar natijasi bo‘yicha, turistik mahsulotni shakllantirishda asosiy xarajatlarning 77,6 foizi yondosh xizmat ko‘rsatuvchi tarmoq va tashkilotlar harajatlariga to‘g‘ri keladi, bu esa turizmning multiplikativ samarasini aniqlashda iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarining salmoqli o‘rni borligidan dalolat beradi. Bu xolatning tasdig‘ini Davlat statistika qo‘mitasining “2020-yilda O‘zbekiston Respublikasida turizm va dam olish rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari” statistik byulleteni²⁷ ma’lumotlaridan ham ko‘rsa bo‘ladi, 2020- yilda kiruvchi turizm bo‘yicha tashrif buyurgan 1504126 kishilarga, turistik firma va tashkilotlar, mehmonxona va shunga o‘xshash joylashtirish vositalari, ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalari, individual joylashtirish vositalari va boshqa joylashtirish vositalari tomonidan xizmat ko‘rsatilganlar soni atigi 178454 kishini tashkil qilmoqda.

Ushbu ko‘rsatgich bevosita turizm sohasidagi jami kiruvchi turizm bo‘yicha tashrif buyuruvchilarning 11,8 foiziga tug‘ri kelmoqda, qolgan 88,2 foiz qismiga esa yondosh xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar tomonidan xizmat ko‘rsatilganini ifodalaydi. Shu tufayli raqamlashtirish jarayonida turizmga xarajatlar usuli, ya’ni YaXMni yondosh xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar bilan barcha tovar va xizmatlar xaridi uchun sarflangan mablag‘lar qiymatini aniqlash tavsiya qilinadi, chunki bu usul mintaqadagi turistlar amalga oshirgan barcha sarf-xarajatlarning aniq taqsimotini hisobga olishga yordam

beradi. Xozirgi sharoitda Onlayn-portal va platformalar XXI-asrda xalqaro turizmning istiqbolini belgilamoqda. Turizmni baholash byurosi, www.tourism-review.com, butun dunyo bo'ylab mehmondo'stlik mutaxassislariga turizm bo'yicha yagona yechim provayderi bo'lishga yordam berish uchun o'z xizmatlarini kengaytirganini e'lon qilmoqda.

Dunyodagi yetakchi sayohat portali Buyuk Britaniyada joylashgan bo'lib,

uning vazifasi turizm mutaxassislariga tez o'zgaruvchan raqamli muhitda o'z maqsadlariga erishishda yordam berishdan iborat. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi tomonidan bir kator platforma va portallar joriy kilinmoqda. Jumladan vazirlik qoshida Milliy PR markazi DUK jamoasi tomonidan "Uzbekistan-.travel"-sayyoxlik veb-portali tashkil etilgan (1-rasm).

1-rasm. Turizm sohasini rivojlantirish orqali turistlar oqimini oshirish.

Ushbu raqamli kontent birinchi navbatda turizm soxasi vakillari uchun mo'ljallangan bo'lib, maxalliy va xorijiy turoperatorlar, sayyoxlik agentliklari, ommaviy axborot vositalari vakillari, gidlar va sayoxat blogerlari, turizm bilan bog'liq bo'lgan yondosh tarmoklar uchun mo'ljallangan. Maqsadi O'zbekiston turistik resurslarini turistik mahsulot sifatida raspublika ichida xam, xorijda xam targ'ib kilishdan iborat.

Raqamlashtirish jarayonining joriy etilishi madaniy meros obyektlari bo'yicha ma'lumotlarni ochiq, qulay va

jahon auditoriyasiga taqdim etish imkonini berdi. Masalan, "Virtual Samarkand", "UzHeritage" va "3D Khiva" kabi platformalar turistlarga masofadan turib O'zbekistonning tarixiy joylarini virtual ko'rish imkonini yaratmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, madaniy obyektlarning raqamlashtirilgan turlariga qiziqish an'anaviy turizmga qaraganda 25–30% ortiq. Bundan tashqari, pandemiya davrida virtual turizm segmenti O'zbekiston turizm sohasining uzluksiz faoliyat yuritishini ta'minlagan.

Raqamli texnologiyalar quyidagi afzalliklarni yaratadi:

- Madaniy meros obyektlarini global miqyosda targ'ib etish imkoniyati;
- Turistlar uchun interaktiv tajriba va immersiv o'rganish muhiti;
- Yoshlar va xorijiy auditoriyani jalb etish samaradorligi;
- Turizmda "raqamli iqtisodiyot"ning yangi segmentlarini shakllantirish.

Biroq, tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekistonda hali ham quyidagi muammolar mavjud:

- Raqamli infratuzilma va kadrlar salohiyati yetarli darajada emas;
- Ko'p obyektlarda 3D modellashtirish va AR/VR texnologiyalar to'liq joriy etilmagan;
- Madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish uchun yagona metodologik standart mavjud emas.

Xulosa va takliflar

Zamonaviy global iqtisodiyotda turizm tarmog'i nafaqat iqtisodiy o'sishning muhim omili, balki mamlakatlar brendini shakllantiruvchi kuchli madaniy vosita sifatida ham e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston singari boy madaniy-tarixiy merosga ega davlatlarda turizmning barqaror rivojlanishida madaniy obyektlardan samarali foydalanish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib, turizmga yangi format - virtual turizm, raqamli meros va onlayn turizm platformalari konsepsiyasini shakllantirdi. Shu jihatdan olib qaraganda, raqamlashtirish nafaqat turistik mahsulotlarning ko'lamini kengaytiradi, balki madaniy meros obyektlarini saqlash

va ulardan uzoq muddatli iqtisodiy foyda olish imkonini ham beradi.

O'zbekistonda bu yo'nalishda qator ijobiy natijalarga erishilmoqda. Xususan, Turizm va madaniy meros vazirligi tomonidan "Uzbekistan.travel" portali, "Virtual Samarkand" loyihasi, "UzHeritage" ma'lumotlar bazasi kabi tashabbuslar raqamli turizmning amaliy ifodasiga aylandi. Ushbu platformalar orqali xorijiy sayyohlar O'zbekistonning tarixiy yodgorliklarini onlayn tarzda ko'rish, 3D formatda o'rganish, mehmonxonalarni bron qilish va transport xizmatlari haqida ma'lumot olish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Natijada, turizm xizmatlari bozori an'anaviy modeldan raqamli modelga o'tmoqda va bu jarayon O'zbekistonning xalqaro raqobatbardoshligini oshirmoqda.

Biroq, olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud salohiyatdan to'liq foydalanilmayapti. Birinchidan, ko'plab madaniy obyektlar hali ham raqamli formatga o'tkazilmagan, 3D modellar va virtual ekskursiyalar soni cheklangan. Ikkinchidan, turizm sohasida raqamli kontent bilan ishlay oladigan mutaxassislar yetarli emas. Uchinchi muammo sifatida esa - turizmga ishlatilayotgan raqamli platformalar o'rtasida integratsiya darajasining pastligi va yagona ma'lumotlar tizimi mavjud emasligi ko'rsatib o'tiladi.

Shu nuqtai nazardan, mamlakatimizda madaniy meros obyektlarini raqamlashtirishni kompleks dastur asosida yo'lga qo'yish zarur. Bu jarayonda davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro tashkilotlar (UNESCO, UNWTO) ishtiroki, hamda startap tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, "Uzbekistan.travel" portalining yangi modullar bilan boyitilishi - masalan,

mehmonxonalar bazasi, elektron xaritalar, geolokatsiya tizimi, 360° virtual sayohatlar, reyting va sharh tizimlarini joriy etish - turizm axborot makonining raqamli infratuzilmasini tubdan yaxshilaydi.

Yana bir muhim jihat - virtual turizmning ijtimoiy va ekologik samaradorligi. Virtual ekskursiyalar orqali turistik yuklama kamayadi, bu esa tarixiy obyektlarning saqlanishiga yordam beradi. Shu bilan birga, nogironligi bo'lgan shaxslar, uzoq hududlarda yashovchi fuqarolar va ta'lim muassasalari uchun yangi imkoniyatlar yaratiladi. Bu esa "hech kim chetda qolmasin" tamoyiliga asoslangan barqaror turizm rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biridir.

Natijaviy jihatdan, raqamlashtirilgan madaniy meros obyektlari turizm sohasini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi. U nafaqat iqtisodiy foyda, balki mamlakat imijini mustahkamlash, milliy madaniyatni global miqyosda targ'ib

etish, yosh avlodda vatanparvarlik tuyg'usini kuchaytirish kabi ko'plab ijobiy natijalarga erishish imkonini beradi. Shu sababli, O'zbekistonning turizm siyosatida raqamli transformatsiyani tezlashtirish, madaniy meros obyektlarini virtual muhitga kiritish va ularni xalqaro turizm tizimlari bilan integratsiyalash kelajakdagi eng muhim strategik yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, madaniy meros obyektlarini raqamlashtirish, ularni virtual turizm orqali targ'ib qilish - bu zamonaviy turizmning innovatsion poydevoridir. Bu jarayon O'zbekistonning turizm brendini global miqyosda tanitadi, milliy iqtisodiyotda xizmatlar sektorining ulushini oshiradi hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga xizmat qiladi. Shu sababli, mazkur sohada davlat siyosati, ilmiy tadqiqotlar va texnologik yondashuvlar uyg'unligida kompleks tizimni shakllantirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. UNESCO (2022). *Digital Heritage and Tourism Transformation Report*. Paris.
2. Richards, G. (2018). *Cultural Tourism: A review of recent research and trends*. Journal of Tourism Studies.
3. OECD (2023). *Tourism and the Digital Economy: Policy Perspectives*.
4. Abdujabborov, A. (2021). *O'zbekiston turizmida raqamli transformatsiya jarayonlari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
5. Toshkhujaev, M. (2024). *Madaniy meros obyektlarini turizmida raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi*. "Ipak yo'li" Xalqaro universiteti ilmiy jurnali.
6. Raxmatov, D. (2023). *Virtual turizmning milliy iqtisodiyotga ta'siri*. SamDU Ilmiy axborotnomasi.
7. UNWTO (2022). *Tourism Digital Futures Program*. Madrid.
8. Ministry of Tourism of Uzbekistan (2024). *Turizmida raqamli texnologiyalar joriy etilishi bo'yicha hisobot*.
9. Pappas, N. (2020). *Digital Innovation in Cultural Heritage Tourism*. Springer.
10. World Bank (2023). *Digital Uzbekistan 2030 Strategy Review*.

CONTENTS

1	Arabov Nurali Uralovich	4-12
	XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RISK LARNING SHAKLLANISHI: SABABLARI, TURLARI VA YO'NALISHLARI	
2	Мухсинова Парвина Абулкосимовна, Шоххусайнзаде Шохруз	13-25
	МЕХАНИЗМЫ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОМЫШЛЕННОЙ СИСТЕМЫ РЕГИОНА	
3	Turdibekov Xasan Ibragimovich	26-32
	TURIZMNI STRATEGIK RIVOJLANTIRISHNING HORIJ TAJRIBASI	
4	Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	33-38
	RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA XIZMATLAR SIFATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	
5	Tileuov Erkinbay Muratbaevich	39-46
	RAQAMLI IQTISODIYOTDA INSON KAPITALINI BOSHQARISH TAMOIYILLARI VA USULLARI	
6	Х.А.Абдукадырова	47-53
	ОЦЕНКА НЕДВИЖИМОСТИ В РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ПУТИ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
7	Ахмедова Азиза Тохировна	54-58
	СИСТЕМА ИННОВАЦИОННОГО СТРАТЕГИЧЕСКОГО ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ	
8	Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	59-65
	IQTISODIYOTDA BARQAROR RIVOJLANISH NAZARIYASI VA UNING AMALIY TATBIQLARI	
9	Ibragimov Sardorbek Xusanovich	66-70
	TURIZMDA OMMAVIY TADBIRLARNI O'TKAZISHDA INSON RESURSLARINING AHAMIYATI	
10	Axmedov Sanjar Temur o'g'li	71-76
	XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI BOSHQARISH USULLARI VA BOSQICHLARI	
11	Ergashev Shoxrux Axtamovich	77-83
	YANGI O'ZBEKISTONDA AHOLI O'SISH STATISTIKASINING AHAMIYATI VA PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	
12	Муродов Шавкат Фарходович	84-90
	ОПТИМИЗАЦИЯ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ СРЕДСТВ В МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	
13	Tursunov Xasan Xolmuminovich, Samiyeva Muxlisa Olim qizi	91-97
	TURISM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA MADANIY MEROS OBYEKTARIDAN FOYDALANISH (RAQAMLASHTIRISH, VIRTUAL TURIZM VA BOSHQALAR)	
14	Toshmurza Raxmanov, Qobulov Dilshod Qodir o'g'li	98-103
	XUSUSIY TADBIRKORLIK KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	
15	Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	104-110
	AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDA BANDLIK SIYOSATINING SAMARADORLIGI	

16	Sultanova Nigina Utkurovna	111-115
	BARQAROR TURIZM MEZONLARI ASOSIDA MEHMONXONA XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASH MODEL	
17	Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	116-124
	XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA ISH BILAN BANDLIK DARAJASINI BAHOLASH USHLBLARI	
18	Amriddinova Muslima Zayniddinovna, Axrorova Munavvar Farxod qizi	125-129
	ELEMENTLARINING O'ZARO MUNOSABATI VA ULARNI SAMARALI QO'LLASH AHAMIYATI	
19	Azizova Nilufar Ikrom qizi	130-135
	XIZMAT KO'RSATISH SOHALARIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI VA AHAMIYATI	
20	Berdiyeva Nafisa Qahramonovna	136-143
	IJTIMOY XIZMATLAR RIVOJLANISHINING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	
21	Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	144-155
	XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI XO'JALIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHGA USHLBIY YONDASHUV	
22	Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	156-161
	MAMLAKATIMIZDA TURIZMNING RIVOJLANISH HOLATI VA TENDENSIYALARI TAHLILI	
23	Jin Bochen	162-166
	RURAL E-COMMERCE AND TECHNOLOGICAL INNOVATION: LESSONS FROM CHINA AND UZBEKISTAN	
24	Shamsiyev Davlatxon Shuxratxon o'g'li	167-173
	RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDA INVESTITSION DASTURLAR XAVFINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	
25	Ye Hanlong	174-178
	SUCCESSFUL EXPERIENCES AND POLICY IMPLICATIONS OF THE SHANGHAI FREE TRADE ZONE FOR DEVELOPING COUNTRIES	
26	Amirov Akmal Mexrojovich, Sayitmurodov Og'abek Farxod o'g'li	179-187
	XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI	
27	Shirov Ravshan Izatullayevich	188-199
	РАЗВИТИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НА ТУРИСТИЧЕСКОМ РЫНКЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	
28	Abduvaliyev Abdurahim Salim o'g'li	200-205
	RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING GASTRONOMIK TURIZM RIVOJIGA TA'SIRI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA)	
29	Zhang WenRui	206-210
	THE ROLES OF VENTURE CAPITAL AND ANGEL INVESTMENT IN INNOVATION FINANCING (EXPANDED)	
30	Abdumajitov Baxtiyor Dustbek o'g'li	211-216
	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORAT EKOTIZIMI VA TADBIRKORLIK IMKONIYATLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	